

بررسی اثرات شهرک‌های صنعتی بر کیفیت زندگی ساکنان

روستایی (مطالعه موردی: شهرستان سرابله)

محمدرسول احمدی کلان^۱

محمدرضا درویشی^۲

حسن شیربیگی^۳

چکیده:

ایجاد شهرک‌های صنعتی با هر هدفی، در نواحی روستایی می‌تواند در تعدیل مشکلات، تامین اشتغال و درآمد برای روستاییان و رفاه ساکنان روستاهای پیرامون مؤثر باشد. بررسی میزان تأثیر گذاری ایجاد شهرک‌های صنعتی بر اشتغال زایی روستایی و وضعیت شاغلین، به خصوص شاغلین روستایی، هدف اصلی این تحقیق بوده و تحقیق حاضر در پی پاسخ به این سوال است که با اشتغال روستاییان در شهرک صنعتی، در سطح زندگی آنان چه تغییراتی حاصل شده است؟ بر همین اساس، تحقیق حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی بوده و جمع‌آوری اطلاعات نیز تلفیقی از روش اسنادی و روش پیمایشی بوده است. جامعه آماری تحقیق را واحدهای تولیدی شهرک صنعتی و شاغلین آنها تشکیل می‌دهند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه بوده که در دو سطح پرسشنامه از شاغلین روستایی واحدهای تولیدی تعداد ۵۶ شاغل فعال به روش تمام شماری و کارفرمایان واحدهای تولیدی نیز تعداد ۵ کارفرما به روش تمام شماری، تکمیل شده است. در این تحقیق مشخص شد که از لحاظ محل سکونت، بیش از نیمی از محل سکونت شاغلان روستایی شهرک صنعتی، در روستاها تا فاصله ۱ تا ۵ کیلومتری و حدود ۸۲ درصد در روستاهای تا فاصله ۱۵ کیلومتری شهرک صنعتی سکونت دارند. نتایج بدست آمده حاکی از این بوده که، واحدهای تولیدی شهرک صنعتی گرمی زمینه ساز بهبود سطح زندگی شاغلین روستایی نسبت به دوره قبل از اشتغال در شهرک صنعتی، شده است. بطوری که امنیت شغلی، تغییر در وضعیت مسکن، تغییر در الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای بادوام، میزان مشارکت و ادامه زندگی در روستا از پیامدهای بارز شهرک صنعتی بر روی شاغلین روستایی بوده است. همچنین شهرک صنعتی موجب افزایش استفاده از کالای مصرفی بادوام در میان ساکنان روستایی شده است.

واژگان کلیدی: صنعتی سازی روستاها، شهرک صنعتی، شاغلین روستایی، توسعه نواحی روستایی، شهرستان

سرابله

¹ alamdar.rasoul@yahoo.com

² parsi_parsa@yahoo.com

³ h_shirbeigi@yahoo.com

مقدمه

بسیاری از برنامه ریزان در این تصورند که با ایجاد برخی امکانات رفاهی و خدماتی در نواحی روستایی، ماندگاری جمعیت در روستا عملی شده، میل به مهاجرت کاهش می یابد. در حالی که بهره گیری از خدمات برای کسب رفاه بیشتر، نیاز به هزینه گذاری دارد. چنانچه شغل و درآمدی برای مکان زیستی ایجاد نشده باشد، جمعیت با مشکلی مضاعف مواجه شده و قدرت بهره گیری از خدمات را نخواهد داشت، بنابراین، آغازین هر حرکتی در محیط روستایی، برنامه ریزی برای ایجاد اشتغال و درآمد، به ویژه برای جوانان روستایی است که وارد بازار کار می شوند و برای تأمین معاش خود در جریان زندگی باید شاغل شوند (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی، ۱۳۹۰: ص ۱). از آنجا که محدودیت امکانات اشتغال در روستاها از یک سو و توسعه خدمات و امکانات در نواحی شهری از سوی دیگر، سبب افزایش مهاجرت روستاییان به شهرها می گردد، و با توجه به اینکه کشاورزی از نظر ایجاد اشتغال جدید، قادر به پاسخگویی نیازهای شغلی جوانان روستایی نیست، ضرورت صنعتی شدن روستاها به عنوان یکی از راه حل های مناسب برای ایجاد اشتغال، افزایش درآمد روستاییان، جلوگیری از مهاجرت به شهرها و بلاخره توسعه صنعتی کشور بیشتر احساس می شود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۱: ص ۳۴).

نظریه صنعتی شدن مناطق روستایی بعنوان یک کاتالیزور در جهت ایجاد اشتغال پایدار و بعنوان آخرین چاره ی کار برای حل مشکل فقر مناطق روستایی، هم اینک بخشی بالقوه در جهت حل مشکل بیکاری و عاملی تسکین کننده برای مناطق محروم روستایی محسوب می شود (Samal, 1997: pp.57). این دیدگاه معتقد است صنعتی شدن روستا و گسترش فعالیتهای غیر کشاورزی عاملی مهم در افزایش رفاه و تأمین کالاها و خدمات ضروری برای خانواده های فقیر روستایی است (طاهرخانی، ۱۳۸۰: ص ۳۴). از آنجایی که صنعتی کردن روستا به استقرار صنعت در مراکز روستایی اشاره دارد و باعث ایجاد اشتغال غیر کشاورزی، کمک به جلوگیری از جریان مهاجرت به مراکز شهری، تقویت پایه های اقتصادی مراکز روستایی، استفاده کامل از مهارتهای موجود در ناحیه، فراوری تولید کشاورزی محلی و تهیه نهاده های اساسی و کالاهای مصرفی برای کشاورزان و دیگر افراد محلی می شود (سرور امینی، ۱۳۸۹: ص ۲۲۸).

با عنایت به این امر مهم، در دهه اخیر استقرار صنایع در روستا در قالب شهرکها و نواحی صنعتی در دستور کار مسؤلان و برنامه ریزان کشور قرار گرفته است (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی، ۱۳۹۰: ص ۱۴۸). در همین اثنا ایجاد شهرکهای صنعتی در نواحی روستایی می تواند در تعدیل مشکلات و تأمین اشتغال و درآمد برای روستاییان بدون عوامل تولید بسیار موثر باشد. و

در حال حاضر که تأمین اشتغال در نواحی روستایی از طریق بخش کشاورزی بدلیل کمبود عوامل تولید آب و خاک با مشکل روبرو است و این کمبود عامل مهاجرت های بی رویه روستایی گردیده است توجه به توان روستایی صنایع، برای کارآیی محیط روستا بسیار موثر است، زیرا توسعه روستایی صرفاً توسعه کشاورزی نیست و توسعه کشاورزی یکی از زیر سیستم های توسعه روستایی محسوب می شود (سیانی، ۱۳۸۳: ص ۶). پس می توان گفت که، توسعه شهرکهای صنعتی یک نیاز ضروری است و از نتایج شکل گیری شهرکهای صنعتی، افزایش آگاهیهای توسعه، افزایش تولیدات، هماهنگ کننده فرایندهای توسعه و بکارگیری نیروی انسانی می باشد (Margin & Bechara, 2009: pp.654).

در بخش ادبیات تحقیق، محقق یافته های دیگران و به عبارتی سابقه و پیشینه مساله یا نتایج تحقیقات دیگران و نیز قضایای کلی و نظریه های مرتبط با مساله تحقیق را گردآوری می کند و در صورتی که پاسخ مساله خود را پیدا نکرد مرحله پژوهش را آغاز می کند. علاوه بر این از تجارب پژوهشی دیگران در تدوین چهارچوب نظری کار خود و طراحی روش شناسی آن استفاده می کند و تکیه گاهی نیز برای استدلال در مرحله ی ارزیابی فرضیه ها فراهم می نماید (حافظ نیا، ۱۳۸۹: ص ۱۰۶). به همین اعتبار نمونه ای تحقیقاتی که در خصوص نقش شهرکها و نواحی صنعتی بر وضعیت زندگی جامعه روستایی بخصوص شاغلین روستایی شهرکهای صنعتی صورت گرفته شده در جدول (۱) به طور خلاصه نشان داده شده است.

جدول (۱) خلاصه ادبیات تحقیقات در مورد اثرات صنعتی شدن روستاها بر زندگی روستاییان

R	محقق	عنوان تحقیق	سال تحقیق	نتیجه تحقیق
۱	اسلام ریزوانول	بررسی اثرات صنعتی شدن مناطق روستایی چین در دوره قبل و بعد از اصلاحات ارضی	۱۹۹۴	افزایش درآمد خانوارها و تغییرات اساسی الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای مصرفی بادوام
۲	الکا پاربخ و همکاران	صنعتی شدن به عنوان بخشی از فرآیند توسعه همه جانبه روستایی بوریا، هند	۱۹۹۶	کاهش فقر در منطقه و افزایش آگاهی ها، گسترش آموزش، سرمایه گذاری بیشتر در بخش کشاورزی و افزایش درآمد خانواده های کم درآمد اشتغال زایی در بخش غیر کشاورزی و افزایش درآمد روستاییان
۳	اولاف فاس	تاکید بر اهمیت صنایع کوچک مقیاس در مناطق روستایی	۱۹۹۷	اشتغال زایی بیشتر در مناطق روستای نسبت به مناطق شهری
۴	اسکینر	مقررات اجتماعی و زیست محیطی در مناطق روستایی چین	۲۰۰۳	کسب درآمد و کاهش شکاف درآمدی در سطح روستا، اشتغال زایی و جذب نیروی کار روستایی
۵	پاشازاده	بررسی اثرات اقتصادی- معیشتی شهرک های صنعتی در توسعه نواحی روستایی (مطالعه موردی: شهرک صنعتی گرمی)	۱۳۹۱	ارتقاء کیفی زندگی و تغییر در الگوی مصرف کالاهای بادوام (بهبود زندگی شاغلین روستایی شهرک صنعتی)
۶	رکن الدین افتخاری	استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی	۱۳۸۱	ایجاد فرصتهای شغلی، تولید درآمد برای اقشار فرودست روستایی و بهبود توزیع درآمد شاغلین واحد های صنعتی نسبت به غیر صنعتی و همچنین کاهش فقر، کاهش مهاجرت های روستایی و افزایش رفاه در مناطق روستایی
۷	شایان و حکمت شاهی اردبیلی	نقش صنایع روستایی در توزیع بهینه درآمد	۱۳۸۶	صنعتی نسبت به غیر صنعتی و همچنین کاهش فقر، کاهش مهاجرت های روستایی و افزایش رفاه در مناطق روستایی

مأخذ: یافته های مطالعاتی محقق

با عنایت بر مروری که بر ادبیات قرار گرفت و با توجه به موضوع تحقیق نکات زیر قابل توجه است و در کل می توان گفت که تحقیقات انجام شده این نتایج را در پی داشته اند: تعدیل مشکلات و بهبود کیفیت زندگی مردم روستایی، افزایش شغل و درآمد از مهمترین آنان می باشد. همچنین در برخی از تحقیقات صورت گرفته در برخی از روستاها، با توجه به اینکه اکثر

شاغلین این نواحی صنعتی روستایی از ساکنین شهرها بوده، برای ایجاد فرصتهای شغلی موفقیت آمیز نبوده است و حتی انگیزه های مهاجرت در شاغلین نیز کاهشی را در پی نداشته است. با توجه به اینکه شهرکهای صنعتی در مناطق و سکونتگاههای گوناگون آثار و پیامدهای متفاوتی بر جای می گذارند. در این زمینه تحقیق حاضر به دنبال مطالعه و ارزیابی اثرات احداث شهرک صنعتی گرمی بر سطح زندگی شاغلین روستایی می باشد.

روش شناسی تحقیق

شهرستان سرابله یکی از ۱۰ شهرستان استان ایلام است. این شهرستان ۱۱۲۴۷ نفری (براساس سرشماری سال ۱۳۹۰) که دو سوم از جمعیت آن در مناطق روستایی سکونت دارند، این شهرستان از یک شهرک صنعتی و یک ناحیه صنعتی بهره مند است (که ناحیه صنعتی به دلیل مشکلات مالی و بازاریابی فعلا راکد است). شهرک صنعتی با ۱۴ واحد صنعتی، مورد مطالعه تحقیق حاضر است که در فاصله ۲ کیلومتری شهر سرابله قرار دارد. این شهرک صنعتی در سال ۱۳۸۳ احداث و عملیات اجرایی آن از سال ۱۳۸۴ با ۳۰ هکتار مساحت که ۱۶,۷ هکتار آن صنعتی است، آغاز شده است. از ۱۴ واحد صنعتی موجود در این شهرک صنعتی ۵ واحد آن فعال و ۹ واحد دیگر غیر فعال می باشند. در واحدهای فعال این شهرک تعداد ۱۴۳ نفر مشغول به کار و فعالیت هستند که ۵۶ نفر از آنها را شاغلین روستایی تشکیل می دهند.

جدول (۲) واحدهای بهره برداری شده و فعال شهرک صنعتی شهاب

نام واحد	کل پرسنل	پرسنل روستایی	نوع صنعت	محصول تولیدی
کولاک غرب	۴۵	۳۴	غذایی	نوشابه/اب معدنی
نوآوران صنعت گستر	۷	۱	غذایی	سبزیجات
نمک زاگرس	۵	۰	غذایی	نمک
کمیایی سفید غرب	۲۰	۱۹	غذایی	لبنیات
رستمی	۱۵	۲	کانی	بلوک سقفی
جمع	۹۲ نفر	۵۶ نفر	-	-

مأخذ: یافته های مطالعاتی و میدانی تحقیق

تحقیق حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی می باشد. برای جمع آوری اطلاعات نیز از روشهای اسنادی و میدانی بهره گرفته شده است. به طوری که در مرحله ی توصیف، داده ها و اطلاعات مورد نیاز با روشهای اسنادی بدست آمده است. و در بخش میدانی علاوه بر مشاهده مستقیم و مصاحبه، مبتنی بر تهیه و تکمیل پرسشنامه در دو سطح شاغلین روستایی واحدهای صنعتی و مدیران واحدهای صنعتی می باشد. و در مرحله ی تحلیلی (تجزیه و تحلیل آماری) به استنباط نتایج و تحلیل اطلاعات حاصل از برداشت های میدانی از نرم افزار (SPSS) آزمونهای ناپارامتری ویلکاکسون، مک نمار، علامت) استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق را شهرک صنعتی سرابله (شباب) و شاغلین آن تشکیل می دهند. از بین آنها، شاغلین روستایی واحدهای تولیدی تعداد ۵۶ شاغل فعال به روش تمام شماری و کارفرمایان واحدهای تولیدی نیز تعداد ۵ کارفرما به روش تمام شماری به عنوان جامعه نمونه انتخاب و از آنها پرسشنامه تکمیل شده است. همچنین جهت پایایی پرسشنامه شاغلین روستایی از آزمون آلفای کورنباخ استفاده شده که ضریب آلفای پرسشنامه ۰.۸۲ بوده و نشان از پایایی و سطح اطمینان بسیار بالای پرسشنامه می باشد. لازم به ذکر است که قلمرو زمانی این تحقیق از مهرماه ۱۳۹۳ تا اذرماه ۱۳۹۳ می باشد.

بر این اساس، در محدوده مورد مطالعه سوال زیر مطرح است:

آیا ایجاد شهرک صنعتی اثرات مثبتی در زندگی شاغلین روستایی شهرک صنعتی داشته است؟ در پیوند با سوال فوق، فرضیه های زیر مطرح است:

$H_0 =$ به نظر می رسد ایجاد شهرک صنعتی باعث بروز اثرات مثبتی در زندگی شاغلین روستایی شهرک صنعتی نشده است.

$H_1 =$ به نظر می رسد ایجاد شهرک صنعتی باعث بروز اثرات مثبتی در زندگی شاغلین روستایی شهرک صنعتی شده است.

یافته های تحقیق

یافته های توصیفی

آمار یا یافته های توصیفی آن قسمت از روشهای آماری است که جمع آوری، گروه بندی و خلاصه کردن اطلاعات و رسم نمودارها و تعیین شاخصها را در بر می گیرد (مهدوی و طاهرخانی، ۱۳۸۳: ص ۹). در این خصوص یافته های توصیفی این تحقیق شامل دو پرسشنامه شاغلین روستایی شهرک صنعتی و کارفرمایان واحدهای صنعتی است.

بیش از ۹۰ درصد از شاغلین روستایی شهرک صنعتی در رده سنی ۲۰-۴۰ سال یعنی گروه سنی جوان و میانسال قرار دارند. میانگین سنی آنان نیز برابر با ۲۷,۲ سال و حداقل و حداکثر آن به ترتیب ۱۸ و ۵۱ سال می باشد. همچنین دو سوم از شاغلین روستایی شهرک صنعتی را افراد متأهل تشکیل می دهند و مابقی شاغلین روستایی مجرد هستند. بر اساس اطلاعات حاصله از پرسشنامه، ۴۲ درصد از شاغلین فعال روستایی شهرک صنعتی سرابله(شباب) دارای سابقه ی فعالیتی کمتر از ۲۴ ماه می باشند و ۲۵ درصد دارای سابقه ی برابر با ۲۴ تا ۳۶ ماه و ۲۳,۳ درصد هم دارای سابقه ی برابر با ۳۶ ماه تا ۴۸ ماه، و بالای ۴۸ ماه هم ۸,۹ درصد از شاغلین روستایی را شامل می شود. همچنین، میانگین سابقه کار در شهرک صنعتی ۲۶,۶ ماه با انحراف معیار ۱۶,۷۵ و حداقل و حداکثر به ترتیب ۴ ماه و ۵۰ ماه بوده است. از ۵۶ نفر شاغل روستایی شهرک صنعتی تنها یک نفر بیسواد بوده که آن یک نفر هم به عنوان آبدارچی مشغول به کار بوده است. بیشتر تعداد باسواد های روستایی فعال در شهرک صنعتی مربوط به دوره دبیرستان و دیپلمه ها هستند که ۶۸,۹ درصد را شامل شده اند و ۸ نفر نیز دارای مدرک تحصیلات عالی دانشگاهی بوده اند که نشان از بالا بودن سطح سواد شاغلین روستایی شهرک صنعتی سرابله(شباب) می باشد. ضمناً میانگین سطح سواد ۱۱ سال که نشان از سواد بالای شاغلین روستایی در شهرک صنعتی سرابله است که از بی سواد تا لیسانس را شامل می شود. از لحاظ محل سکونت نیز بیش از نیمی از محل سکونت شاغلین روستایی شهرک صنعتی، در روستاها تا فاصله ۱ تا ۵ کیلومتری و ۸۲,۲ درصد در روستاهای تا فاصله ۱۵ کیلومتری شهرک صنعتی سکونت دارند و این فاصله به گونه ای است که شاغلین روستای فعال در شهرک صنعتی می توانند به دلیل فاصله نسبتاً اندک و مسیر مناسب با وسیله نقلیه عمومی و حتی موتور سیکلت تا شهرک تردد نمایند. ضمناً میانگین فاصله روستاهای محل سکونت شاغلین روستایی از شهرک ۱۵ کیلومتر است که از ۲ کیلومتر تا ۴۰ کیلومتر را شامل می شود. در شهرک صنعتی سرابله در مجموع ۵ واحد صنعتی مشغول به فعالیت می باشند که از این بین ۴ واحد تولیدی از نوع واحد تولیدی غذایی هستند. مهمترین امکاناتی که واحدهای تولیدی در اختیار

شاغلین خود قرار داده اند بیمه کار است که اکثر واحدها شاغلین خود را برابر با قانون کار بیمه نموده اند. ضمناً نوع بهره برداری از واحدهای تولیدی به غیر از یک مورد همگی به صورت پاره وقت می باشد.

جدول (۳) توزیع شاغلین در واحدهای تولیدی فعال شهرک صنعتی شهرستان سرابله (شباب)

شاغلین					نام واحد تولیدی
شهری	روستایی	زن	مرد	جمع	
۶	۱	۰	۷	۷	کولاک غرب
۱	۱۹	۸	۱۲	۲۰	نواوران صنعت گستر
۱۱	۳۴	۳	۴۲	۴۵	نمک زاگرس
۵	۰	۰	۵	۵	کمیایی سفید غرب
۱۳	۲	۵	۱۰	۱۵	رستمی
۳۶	۵۶	۱۶	۷۶	۹۲	جمع

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه

یافته های استنباطی

علاوه بر مسائل فوق، در تحقیق حاضر، از روشهای آماری استنباطی به تحلیل و آزمون فرضیه ها و شناسایی چگونگی روابط بین متغیرها بر اساس فرضیه های تحقیق پرداخته شده است. تجزیه و تحلیل این تحقیق در دو مقطع زمانی پیش از اشتغال و بعد از اشتغال در واحدهای تولیدی صنعتی شهرک در زمینه های الگوی مصرف کالاهای بادوام، الگوی مصرف مواد غذایی، وضعیت تحصیلی، وضعیت مشارکت شاغلین، وضعیت امنیت شغلی، وضعیت ادامه زندگی در روستا و وضعیت مسکن مربوط می باشد.

جدول (۴) سنجش وضعیت الگوی مصرف کالاهای بادوام در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی با استفاده از آزمون مک نمار

۲	کالای مصرفی بادوام	Sig	نتیجه فرضیات فرعی	توضیحات
۱	رایانه شخصی	.۰۰۱	*	قبل از اشتغال ۱۰ نفر از ۵۶ نفر شاغل در شهرک صنعتی رایانه شخصی داشته اند که در دوره بعد از اشتغال به ۲۱ نفر افزایش یافته
۲	مبلمان خانگی	.۰۰۸	*	قبل از اشتغال = ۰ مورد / بعد از اشتغال = ۸ مورد
۳	تلویزیون جدید	.۰۰۰	*	قبل از اشتغال = ۷ مورد / بعد از اشتغال = ۱۹ مورد
۴	ماشین لباسشویی	.۰۰۲	*	قبل از اشتغال = ۸ مورد / بعد از اشتغال = ۱۰ مورد
۵	اجاق گاز فردار	.۰۱۶	**	قبل از اشتغال = ۲۰ مورد / بعد از اشتغال = ۲۷ مورد
۶	یجچال فریزر	.۰۰۱	*	قبل از اشتغال = ۸ مورد / بعد از اشتغال = ۱۹ مورد
۷	کولر	.۰۰۰	*	قبل از اشتغال = ۶ مورد / بعد از اشتغال = ۳۳ مورد
۸	جاروبرقی	.۰۰۰	*	قبل از اشتغال = ۲۲ مورد / بعد از اشتغال = ۳۷ مورد
۹	تلفن	.۰۰۰	*	قبل از اشتغال = ۲۸ مورد / بعد از اشتغال = ۴۷ مورد
۱۰	وسیله نقلیه	.۰۰۰	*	قبل از اشتغال = ۶ مورد / بعد از اشتغال = ۱۸ مورد

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه = معناداری در سطح ۰/۹۹ * = معناداری در سطح ۰/۹۵ ** = معناداری در سطح ۰/۹۵

جدول (۴) بیانگر این نکات است که از ۱۰ مورد کالای بادوام مصرفی فقط کالای اجاق گاز فردار است که در سطح ۰/۹۵ معنادار بوده و مابقی کالاها در سطح ۰/۹۹ معنادار بوده اند. که این امر را آزمون مک نمار تأیید کرده است. از نظر تغییرات، کمترین تغییر مربوط به کالای ماشین لباسشویی بوده که در دوره قبل از اشتغال ۸ نفر از شاغلین گفته اند که ماشین لباسشویی داشته اند که این عدد در دوره بعد از اشتغال از بین ۵۶ نفر به ۱۰ نفر رسیده یعنی فقط افزایش ۲ موردی را شامل شده است که این هم بیشتر بر می گردد به اینکه فرهنگ استفاده از ماشین لباسشویی در روستاها جا نیافتاده است. در مقابل کالای کولر بوده که از ۶ مورد در دوره قبل از اشتغال به ۳۳ مورد به دوره بعد از اشتغال افزایش یافته و بیشترین تغییر را در بین ۱۰ کالای مذکور در جدول (۴) را به خود اختصاص داده است. در کل می توان گفت که از نظر شاغلین روستایی، شهرک صنعتی موجب افزایش استفاده از کالای مصرفی بادوام شده است.

جدول (۵) سنجش وضعیت الگوی مصرف مواد غذایی شاغلین روستایی شهرک صنعتی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال با استفاده از آزمون ویلکاکسون

R	مواد غذایی	فراوانی	مقدار آماره Z	sig	نتیجه فرضیات فرعی
۱	غذای آماده	۵۶	-۲,۶۷۳	.۰۰۸	*
۲	گوشت	۵۶	-۲,۴۴۹	.۰۱۴	**
۳	برنج	۵۶	-۴,۱۲۳	.۰۰۰	*
۴	سبزیجات	۵۶	-۳,۱۶۲	.۰۰۲	*
۵	میوه	۵۶	-۲,۲۶۳	.۰۲۵	**
۶	شیرینیجات	۵۶	-۴,۶۰۴	.۰۰۰	*
۷	لبنیات	۵۶	-۲,۲۸۹	.۰۲۷	**
	مجموع الگوی مصرف	۵۶	-۵,۸۷۷	.۰۰۰	*

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه**= معناداری در سطح ۹۹٪ ** = معناداری در سطح ۹۵٪

از ۷ مورد الگوی مصرف مواد غذایی مذکور در جدول (۵)، گوشت، میوه و لبنیات با توجه به sig آنها که زیر ۰۰۵ است سطح معناداری آنها ۹۵٪ می باشد و غذای آماده ی، برنج، سبزیجات و شیرینیجات، با توجه به اینکه sig آنها زیر ۰۰۱ است سطح معناداری آنها برابر با ۹۹٪ می باشد. در کل نیز آزمون ویلکاکسون مجموع الگوی مصرف مواد غذایی را در سطح معناداری ۹۹٪ از نظر شاغلین روستایی شهرک صنعتی سرابله (شباب) مورد تأیید قرار داده یعنی با اشتغال در شهرک صنعتی الگوی مصرف مواد غذایی شاغلین روستایی تغییر یافته است.

جدول (۶) سنجش وضعیت آموزشی شاغلین روستایی شهرک با استفاده از آزمون علامت (sign)

sig	برابر	اختلاف مثبت	اختلاف منفی	تعداد	وضعیت سواد شاغلین روستایی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال
.۰۱۶	۴۹	۷	۰	۵۶	

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه

از جدول (۶) سنجش وضعیت آموزشی شاغلین روستایی شهرک بر می آید که از ۵۶ نفر روستایی فعال در شهرک صنعتی (شباب) سرابله ۷ نفر آنها سطح تحصیلاتشان بالا رفته و ۴۹ نفر مابقی همان سطح سواد قبل از اشتغال را داشته اند که آزمون علامت با sig برابر با ۰۰۱۶. این مساله را در سطح ۹۵٪ معناداری تأیید نموده است. ضمناً آزمون ویلکاکسون نیز با سطح معناداری ۰۰۸ و مقدار Z -۲,۶۴۶ این رابطه را در سطح معناداری ۹۹٪ تأیید می کند. در کل می توان گفت که از نظر تحصیلات شاغلین روستایی رشد چشمگیری مشاهده نشده است.

جدول (۷) سنجش وضعیت مشارکت در امور روستا از طرف شاغلین روستایی شهرک صنعتی با استفاده از آزمون ویلکاکسون

نتیجه فرضیات فرعی	sig	آماره Z	رتبه های			وضعیت مشارکت شاغلین روستایی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال
			رتبه	مثبت	منفی	
*	.۰۰۲	-۳,۰۵۱	۴۳	۱۲	۱	مشارکت مالی
-	.۱۲۴	-۱,۰۵۱	۳۷	۷	۱۲	مشارکت یدی
*	.۰۰۰	-۳,۵۴۷	۳۵	۲۰	۱	مشارکت مشورتی
*	.۰۰۰	-۵,۹۰۵	۱۲	۴۴	۰	مشارکت سیاسی/اجتماعی
*	.۰۰۰	-۵,۳۰۳	۱۵	۴۰	۱	مجموع مشارکت ها

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه* = معنادای در سطح ۹۹٪ - = عدم معناداری

مطابق با جدول (۷) میزان مشارکت شاغلین روستای شهرک صنعتی سرابله (شباب) نشان دهنده آن است که به غیر از مشارکت یدی (که به نظر می رسد مربوط به فعالیت در شهرک صنعتی و عدم فرصت لازم برای انجام کار های یدی روستا باشد) که در آزمون ویلکاکسون مورد تأیید قرار نگرفته مابقی انواع مشارکتها در سطح ۹۹٪ معنادار بوده اند و همچنین، در مجموع مشارکت ها نیز این معناداری صادق است.

جدول (۸) سنجش امنیت شغلی شاغلین روستایی شهرک صنعتی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال با استفاده از آزمون ویلکاکسون

نتیجه فرضیات فرعی	sig	آماره Z	رتبه های			وضعیت امنیت شغلی شاغلین روستایی
			برابر	مثبت	منفی	
*	.۰۰۰	-۵,۶۷۰	۱۶	۴۰	۰	میزان رضایت از شغل
*	.۰۰۰	-۶,۱۰۵	۵	۴۹	۲	میزان امیدواری به آینده شغلی

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه* = معنادای در سطح ۹۹٪

در جدول (۸) سنجش امنیت شغلی شاغلین روستایی شهرک صنعتی آمده که بیانگر این امر است که وضعیت امنیت شغلی شاغلین روستایی بعد از اشتغال در واحدهای صنعتی تغییری مثبت داشته چرا که رتبه های مثبت در مولفه های میزان رضایت از شغل و میزان امیدواری به آینده شغلی به ترتیب ۴۰ و ۴۹ بوده یعنی در این تعداد نفر، از ۵۶ نفر فعال روستایی شهرک صنعتی تغییرات مثبت و افزایشی رخ داده است و امنیت شغل آنها بالاتر رفته که این را آزمون ویلکاکسون در سطح معناداری ۹۹٪ تأیید می کند.

جدول (۹) سنجش وضعیت شاغلین روستایی در خصوص ادامه زندگی در روستا در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی با استفاده از آزمون ویلکاکسون

نتیجه فرضیات فرعی	sig	آماره Z	رتبه های			فراوانی	وضعیت ادامه زندگی در روستا در دو دوره قبل و بعد از اشتغال
			منفی	مثبت	برابر		
**	.۰۲۶	-۲,۲۲۶	۳	۳۸	۱۵	۵۶	تمایل شاغل برای ادامه زندگی در روستا
-	.۰۶۴	-۱,۸۴۹	۱۱	۲۴	۵	۴۰	تمایل همسر شاغل
-	.۱۹۱	-۱,۳۰۹	۷	۵	۵	۱۷	تمایل فرزند/ فرزندانش شاغل
*	.۰۰۲	-۳,۱۳۷	۳	۴۱	۱۲	۵۶	مجموع تمایل خانواده شاغل

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه * = معناداری در سطح ۹۹٪ ** = معناداری در سطح ۹۵٪ - = عدم معناداری

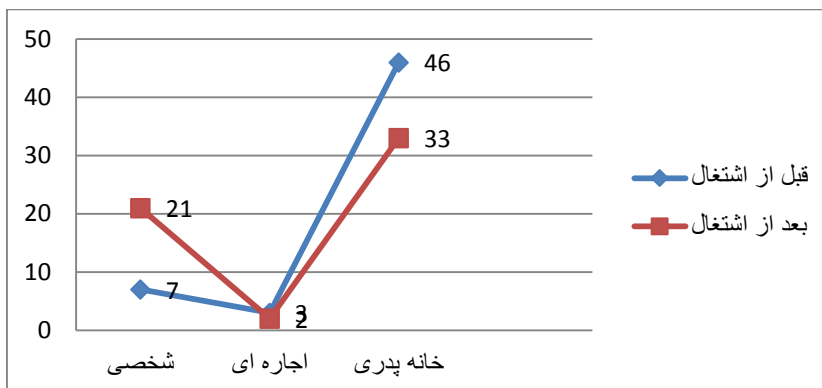
یافته های تحقیق در جدول (۹) نشانگر این است که خود شاغل با اشتغال در شهرک صنعتی به میزان تمایلش برای ماندن در روستا اضافه شده و از ۵۶ نفر شاغل روستایی شهرک صنعتی در میزان تمایل ماندگاری ۳۸ نفر از آنها تاثیری مثبت گذاشته که در سطح معناداری ۹۵٪ نیز این امر تایید می شود. اما در میزان تمایل به ماندگاری همسران شاغلین متأهل تاثیری آنچنانی به جای نگذاشته که از sig بالای آزمون ویلکاکسون هم مشخص است. در خصوص میزان تمایل فرزندان شاغلین دارای اولاد با سن متناسب نیز همینطور بوده است و مورد تایید جامعه نمونه تحقیق قرار نگرفته اند. در کل اشتغال در شهرک صنعتی در تمایل خانواده مبنی بر ماندگاری در روستا اثر گذار بوده و موجب افزایش این تمایل نیز گردیده است. که این رابطه مثبت در سطح ۹۹٪ معنادار می باشد.

جدول (۱۰) وضعیت مالکیت مسکن شاغلین روستایی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی سرباله

جمع	خانه پدری	اجاره ای	شخصی	مالکیت مسکن	
				فراوانی	قبل از اشتغال
۵۶	۴۶	۳	۷	فراوانی	قبل از اشتغال
۱۰۰	۸۲,۱	۵,۴	۱۲,۵	درصد	قبل از اشتغال
۵۶	۳۳	۲	۲۱	فراوانی	بعد از اشتغال
۱۰۰	۵۸,۹	۳,۶	۳۷,۵	درصد	بعد از اشتغال

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه

نمودار (۱) وضعیت مالکیت مسکن شاغلین روستایی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی

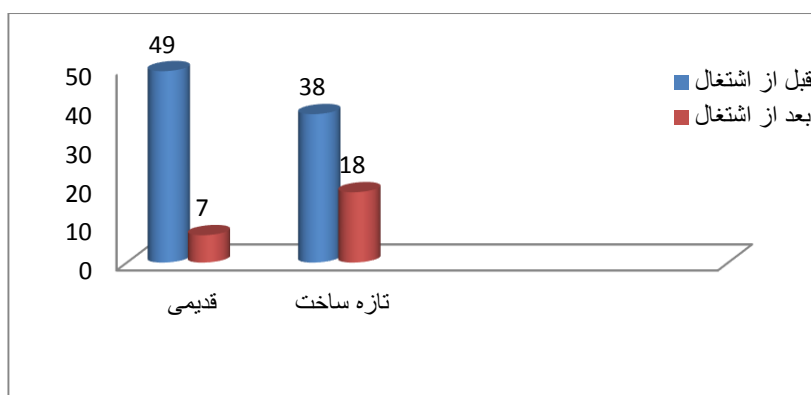
بنابر جدول (۱۰) و نمودار شماره ۱، وضعیت مالکیت مسکن شاغلین روستایی شهرک صنعتی در دوره قبل از اشتغال ۸۲،۱ درصد از نوع خانه پدري و ۱۲،۵ درصد از نوع خانه شخصی بوده است که در دوره بعد از اشتغال این درصدها به ترتیب ۵۸،۹ درصد و ۳۷،۵ درصد شده است. یعنی اشتغال در شهرک صنعتی زمینه ای را ایجاد کرده که از میزان خانه های پدري کاسته شده و در عوض به میزان خانه های شخصی اضافه شده است.

جدول (۱۱) سنجش نوع مسکن شاغلین روستایی شهرک صنعتی با استفاده از آزمون مک نمار

بعد از اشتغال		قبل از اشتغال
تازه ساخت	قدیمی	
۱۲	۳۷	قدیمی
۶	۱	تازه ساخت

مأخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه

نمودار (۲) نوع مسکن شاغلین روستایی شهرک صنعتی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال

بر اساس جدول (۱۱) و نمودار شماره ۲، نوع مسکن در دوره قبل از اشتغال شاغلین روستایی بیشتر از نوع قدیمی بوده، یعنی ۴۹ مسکن قدیمی و ۷ مسکن تازه ساخت بوده است و در دوره بعد از اشتغال این ارقام به ترتیب ۳۸ و ۱۸ مسکن شده، یعنی بر تعداد مسکن تازه ساخت افزوده شده است. این رابطه را آزمون مک نمار با توجه به Sig برابر با ۰.۰۰۰ در سطح ۹۹٪ معنادار تایید نموده است.

در نهایت با توجه به آزمون های مختلف گرفته شده در مورد وضعیت شاغلین روستایی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال در شهرک صنعتی، می توان گفت که شهرک صنعتی موجب بهبود سطح زندگی شاغلین روستایی گشته و فرضیه H_1 مورد تأیید جامعه نمونه تحقیق قرار گرفته است.

بحث و نتیجه گیری

یکی از مهمترین وظیفه های دولت، برنامه ریزی در جهت کاهش مشکلات مردم می باشد. در کشورهای جهان سوم و به خصوص کشور ایران، این مشکلات در مناطق روستایی دوچندان گیریبان گیر روستاییان است، که فشار بر زمین های کشاورزی، سطح پایین زندگی و بیکاری نیروی کار روستایی از مهمترین آنهاست، و به نظر می رسد که صنعتی کردن روستاها می تواند بهترین راهبرد در این خصوص باشد، در همین اثنا یکی از روشهای صنعتی کردن روستا ایجاد صنایع کوچک مقیاس همچون ایجاد شهرک صنعتی در نواحی روستایی است، که می تواند در تعدیل مشکلات جمعیت روستایی از نظر تأمین اشتغال و فعالیت مؤثر باشد. در این زمینه تحقیق حاضر نقش شهرک صنعتی سراپله (شباب) را بر شاغلین روستایی خود مطالعه و آثار و پیامدهای آن را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده، که در زیر به صورت فهرست وار آمده است:

- یکی از هدف اساسی و اولیه شهرک صنعتی ایجاد اشتغال و درآمد و جذب نیروی کار ساکن روستا بوده که به این خصوص دست یافته است. چراکه شهرک صنعتی بیشترین نیروی کار خود را از روستاهای اطراف شهرک تأمین کرده است. با وجود فاصله اندک شهرک صنعتی از شهر سرابله (۲ کیلومتر)، بیش از ۶۰ درصد شاغلین شهرک را نیروی کار روستایی تشکیل می دهد، و نشان از این دارد که ایجاد فرصتهای شغلی در قالب جذب نیروی کار بیشتر تابع نیروی کار ارزان و بدون تخصص روستایی بوده است.
- وضعیت شاغلین روستایی شهرک صنعتی در دو دوره قبل و بعد از اشتغال بیانگر موفقیت شهرک صنعتی در تحقق پاره ای از شاخص های سطح زندگی و رفاه آنان بوده است: بطوریکه امنیت شغلی، تغییر در وضعیت مسکن، تغییر در الگوی مصرف مواد غذایی و کالاهای بادوام، میزان مشارکت، تغییر نسبی در وضعیت آموزش و ادامه زندگی در روستا از پیامدهای بارز نواحی صنعتی بر روی شاغلین روستایی بوده است.
- شهرک صنعتی برای شاغلین خود خدمات و امکاناتی ارائه کرده که مهمترین آنها سرویس ایاب و زهاب می باشد اما در خصوص بیمه کار و وام بسیار ضعیف عمل نموده که این هم به مشکلات مالی واحدهای صنعتی مستقر در شهرک صنعتی سرابله (شباب) بر می گردد.
- الزاما بنا به برداشت های میدانی تحقیق گسترش فرصتهای شغلی منجر به افزایش ماندگاری جمعیت در روستا از طرف خود شاغل شده اما از طرف خانواده شاغل (همسر و فرزندان)، انگیزه همان انگیزه قبل از اشتغال بوده یعنی تمایل به مهاجرت تغییری آنچنانی نداشته و همچنان بالاست.
- تغییر در وضعیت مسکن شاغلین بطوری که از میزان خانه های پدری و قدیمی کاسته شده و به میزان خانه های شخصی و تازه ساخت اضافه گشته که این هم به انگیزه و تمایل به ماندگاری آنها در روستا بر می گردد.
- در زمینه مشارکت مالی، مشورتی و سیاسی افزایش صورت گرفته اما در مورد مشارکت یدی تغییری رخ نداده که این هم مربوط به فعالیت در شهرک صنعتی و عدم فرصت لازم برای انجام کارهای یدی روستا از طرف شاغلین واحدهای صنعتی می باشد، ولی در کل مشارکت در امور روستا افزایش یافته است.
- در خصوص وضعیت امنیت شغلی تغییر مثبتی ایجاد شده یعنی میزان رضایت از شغل افزایش یافته، و آینده شغلی، آینده واحد تولیدی و ادامه کار در آن امیدوار کننده بوده است. ولی با این وجود اکثر شاغلین واحدهای تولیدی جوای شغل دیگری هستند که این هم به شغل پاره وقت و فصلی آنها که متاثر از بهره برداری پاره وقت اکثر واحدهای صنعتی باشد، بر می گردد.

در خاتمه پیشنهادات زیر مطرح است:

- تامین اعتبارات و تخصیص وام با توجه به مشکلات مالی واحدهای تولیدی، و ایجاد شرایط آسان و جلب مشارکت سرمایه گذاران در جهت گسترش صنایع در مناطق روستایی در راستای توسعه روستایی
- تشویق و حمایت از صنعتگران روستایی به منظور تقویت صنایع روستایی و اشتغال زایی در راستای کاهش مهاجرت و افزایش انگیزه ماندگاری در روستاها
- به لحاظ اینکه منطقه با کمبود سرمایه، کمبود نیروی متخصص و وجود نیروی انسانی غیر ماهر مازاد بخش کشاورزی روبرو می باشد. بر همین اساس به گسترش واحدهای صنعتی کوچک مقیاس احتیاج دارد چرا که صنایع کوچک با وجود نیاز به سرمایه اندک و نیروی کار غیر ماهر، موجب افزایش اشتغال و درآمد برای منطقه می شود.
- با توجه به پاره وقت بودن بهره برداری واحدهای صنعتی لازم است که برای ارتقاء به بهره برداری تمام وقت، اصلی ترین مشکل واحدها که بازاریابی محصولات تولیدی می باشد توسط برنامه های از طرف دولت رفع گردد تا زمینه ای هم باشد برای ایجاد اشتغال بیشتر و توسعه نواحی روستایی
- پیشنهاد می شود برای افزایش انگیزه و روحیه شاغلین روستایی شهرک صنعتی و نیز در راستای توسعه روستایی و ماندگاری در روستا، برای شاغلین روستایی تسهیلات بانکی به شرط مصرف و ساخت و ساز در روستا واگذار شود.

منابع

- پاشازاده، الف، (۱۳۹۱)، «*بررسی اثرات اقتصادی- معیشتی شهرکهای صنعتی بر نواحی روستایی، مطالعه موردی: شهرک صنعتی*»، مجموعه مقالات اولین همایش ملی توسعه روستایی
- پوراحمد، الف، طاهرخانی، م و باباخانی، ر، (۱۳۸۱)، «*نقش نواحی صنعتی در اشتغال و کاهش مهاجرت‌های روستایی*»، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۳، صص ۴۳-۵۶
- حافظ نیا، م، (۱۳۸۹)، «*مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*»، انتشارات سمت، تهران
- رکن الدین افتخاری، ع، (۱۳۸۱)، «*استقرار صنعت در روستا و نقش آن در رفاه مناطق روستایی*»، پایان نامه ارشد، دانشگاه تربیت مدرس
- سرور امینی، ش، اسدی، ع و کلانتری، خ، (۱۳۸۹)، «*بررسی اثرات شهرک صنعتی اشتهارد بر توسعه روستاهای همجوار*»، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی)، جلد ۲۴، شماره ۲، صص ۲۳۸-۲۲۷
- شایان، ح و شاهی اردبیلی، ح، (۱۳۸۶)، «*نقش صنایع روستایی در توزیع بهینه درآمد*»، فصلنامه جغرافیا و توسعه، شماره ۲، صص ۱۹۶-۲۱۲
- طاهرخانی، م، (۱۳۸۰)، «*نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی*»، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۴۰، صص ۳۳-۴۹
- قاسمی سیانی، م، (۱۳۸۳)، «*اثرات احداث شهرکهای صنعتی در نواحی روستایی، نمونه موردی: شهرک صنعتی کوهپایه اصفهان*»، پایان نامه ارشد، به راهنمایی بیشن رحمانی، دانشگاه شهید بهشتی
- مطیعی لنگردودی، ح و نجفی کانی، ع، (۱۳۹۰)، «*توسعه و صنعتی سازی روستا*»، انتشارات دانشگاه تهران
- مهدوی، م و طاهرخانی، م، (۱۳۸۳)، «*کاربرد آمار در جغرافیا*»، نشر قومس، تهران
- مرکز آمار ایران، (۱۳۹۰)، «*سرشماری شهرستانهای کشور*»
- Bechara, L.& Alessanra,M. (2009): "*eco- industrial park development in the riodeganeiro- Brazil*"
- Parikh, A.(1996): "*Impact of Rural Industrialization on village Life and economy: A social Accounting Matrix Approach*",

Economic Development and cultural change: Vol.44, No.2 , PP.351-377

- Rizwanul, I.(1994):"**rural industrialization: An engine of prosperity in postreform rural china**", world development, Vol.22, No.11, PP.1643-1662

- Skinner , N , M. Alun ,E , J. & Kuhn, R , G.(2003):"**Social and environmental regulation in rural china**", Geoforam, Vol.34, No.2

- Samal, K, C. (1997): "**Rural Non – Farm Activities in Spesific Regions of Orissa**", Journal of Rural Devehopment : Vol.16,No.3, pp.357-464